

ПРИМІТКИ

1. За енциклопедією власних імен назва походить від ст.-гр. *Kuriós* та інтерпретується як «Господи, владика» або «Господень». Інколи маркується як перське *Kuriš* із значенням «сонце» [EKJ].
2. У сучасній чеській мові функціонує теж й у такій графічній формі.

УДК 812.01/03

Звонко Г.О.
(Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКІ ІМЕННИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ АГЕНТІВ ПЕРЕТВОРЕННЯ

У статті вивчаються лексичні одиниці, що входять до лексико-семантичного мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ. Основна увага приділяється вивченню ономасіологічних властивостей і семасіологічних характеристик цього мікрополя, дослідженню принципів ієрархічної організації слів, що входять до названої семантичної сфери.

Ключові слова: *сема, семантика, перетворення, агент (агенс), пацієнс.*

В статті вивчаються лексические единицы, входящие в лексико-семантического микрополе АГЕНТ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ. Основное внимание уделяется изучению ономасиологических свойств и семасиологических характеристик этого микрополя, исследованию принципов иерархической организации слов, входящих в названную семантическую сферу.

Ключевые слова: *сема, семантика, преобразования, агент (агенс), пациент.*

The article deals with the lexical units that make up the lexical-semantic microfield AGENT OF TRANSFORMATION. The focus is on learning onomasiological properties and semasiological characteristics of the microfield, the study of the principles of hierarchical organization of words which constitute semantic field.

Keywords: *sema, semantics, conversion, agent (agens), patients.*

Метою пропонованого наукового викладу є дослідження українських іменників на позначення агентів перетворення як засобів об'єктивації семантики метаморфози в українській мові.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**:

1) окреслення кола іменників, що вживаються на позначення агентів / посередників перетворення;

2) реконструювання моделі мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ і з'ясування його місця в структурі макрополя ПЕРЕТВОРЕННЯ.

Сукупність одиниць на позначення феномену перетворення / метаморфози може бути представлена як польова модель – лексико-семантичне поле (далі – ЛСП) ПЕРЕТВОРЕННЯ, одиниці якого пов'язані між собою семантично і структурно. При цьому – з

огляду на специфіку своєї структурно-семантичної організації – поле ПЕРЕТВОРЕННЯ може розглядатися як *макрополе*, що представлено низкою *мікрополів*, тобто «функціонально-семантичних зон» (Д.І. Лалаєва), конституенти яких відображають різні іпостасі феномену перетворення.

У своєму баченні системи мікрополів, що утворюють макрополе ПЕРЕТВОРЕННЯ, ми спираємося на висновки М.О. Кравченко про основні конституенти ситуації перетворення. У своїх студіях дослідник вирізняв: а) *суб'єкт перетворення* – ту вихідну іпостась, яка, власне, зазнає перетворення, переходить в іншу іпостась; б) *дію-перетворення* – безпосередній процес переходу вихідної іпостасі у нову іпостась; в) *об'єкт перетворення* – предмет / істоту, що з'явилася в результаті перетворення, нову іпостась; г) *модус перетворення* – спосіб, у який відбувається перетворення; д) *агента перетворення* – особу, яка здійснює перетворення вихідної іпостасі у нову іпостась [2: 9].

Кожний з цих конститuentів ситуації перетворення, взятий в аспекті їх мовних реалізацій, може бути представлений як мікропольова структура і осмислений у термінах ядра й периферії. Відтак сукупність лексичних одиниць (далі – ЛО), об'єднаних спільною семантикою «агент перетворення», розглядається нами як *мікрополе*, що є одним з компонентів макропольового утворення ПЕРЕТВОРЕННЯ. Усередині мікрополя «агент перетворення» розрізняємо ядро, навіколоядерну і периферійну зони.

Спираючись на розвідки М.О. Кравченка [2], Л.Ю. Дикаревої [1] та ін., зазначимо, що така функціональна іпостась, як агент / агенс перетворення виокремлюється передусім тоді, коли йдеться про *вимушені* перетворення (тобто такі, що відбуваються здебільшого поза власним бажанням суб'єкта метаморфози) – коли дія агенса спрямовується на когось / щось (пацієнта). Водночас, розуміючи, слідом за Кравченком, *агента* перетворення як особу (чи сутність), яка здійснює перетворення вихідної іпостасі у нову іпостась [2: 9], логічно говорити про агента/агенса перетворення й у випадку метаморфози активної дії (або, за визначенням Л.Ю. Дикаревої, *аутометаморфози*), коли суб'єкт метаморфози перетворюється на когось / щось з власної волі. У цьому випадку слід вести мову про злиття функціональних іпостасей агенса і пацієнта, суб'єкта і об'єкта перетворення.

Відтак родова сема (або гіперсема), яка питома для лексичних одиниць, що формують мікрополе АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ, може бути інтерпретована як особа / сутність / персонаж, що володіє природною чи набутою здатністю змінювати морфологічні ознаки / природу живих і неживих істот і продукує такі метаморфози.

З огляду на особливості референта, носіями даної семи як одиниці смислу виступають винятково іменники. З-поміж цілої низки субстантивів, у яких присутня ця сема (*чарівник, чаклун, ворожбит, волхв, чародій, характерник, чорнокнижник, градівник, химородник, яритник, знахар, босоркан, шаркан, відьмак* та ін.), до *центральної* зони мікрополя «агент перетворення» ми віднесли ті ЛО, які реалізують ідею метаморфози незалежно від контексту і є найбільш звичними для свідомості українського мовного колективу щодо позначення агентів перетворення. У межах центру ЛСП ПЕРЕТВОРЕННЯ ми розрізняємо ядро і навіколоядерну зону.

За традицією, що сформувалася у сучасному мовознавстві, *ядерними* вважають ті елементи ЛСП, які є «прямими позначеннями» (Д.І. Лалаєва) того чи іншого явища. Ядерний елемент містить родову сему, або *гіперсему*, що виступає як семантичний компонент вищого рівня ієрархії і є тим каркасом, на основі якого відбувається семантичне

розгортання поля. При цьому дослідники наголошують, що зазвичай семантика ядерних лексем не ускладнена додатковими смислами.

У зв'язку з цим одразу зазначимо, що в тлумачних словниках сучасної української мови нам не вдалося виявити таких іменників, які на сучасному етапі розвитку мовної свідомості мали б у структурі значення тільки сему «агент перетворення» – тобто були б специфікованими позначеннями суто особи чи істоти, яка виступає актором (у термінах лінгвістичного функціоналізму) і продукує перетворення, спрямовані на зміну власної природи (аутометаморфоза) чи природи пацієнса (пасивна метаморфоза). П р и ч и н у цього можна вбачати в особливостях української фольклорно-міфологічної традиції, одним з ключових в якій був феномен чарівної метаморфози і постать її продуцента, яка (постать) в процесі розвитку мовної свідомості набула додаткових смислів. На сьогодні, як свідчить наведений вище перелік іменників, сема «агент перетворення» представлена в цілій низці лексем-субстантивів, що належать до різних функціональних стилів мови. Тому як ядерний елемент для мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ ми ідентифікуємо іменник, в якому ця сема є не лише головною, але й який є стилістично й аксіологічно нейтральним, – *ЧАРІВНИК*.

В академічному словнику української мови подається таке значення цього субстантиву: *ЧАРІВНИК* – 1. заст. **Чаклун** [15, т. 11, с. 270]. 2. перен. Людина, яка захоплює, приваблює чим-небудь (поетичним словом, грою, музикою і т. ін.) [16 (11: 270)].

З огляду на домінуючий статус у структурі значення цього іменника-номінанта родової семи «агент перетворення», його можна розглядати як *гіперонім*.

Навколоядерну зону субстантивного лексико-семантичного поля АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ виформовують одиниці, які групуються навколо базової лексеми-номінанта *ЧАРІВНИК* на основі інтегрального, спільного з ядром і один з одним, значення, водночас відрізняючись від ядра і рядопокладених одиниць диференційними значеннями: *чаклун, чародій, ворожбит*. Академічний тлумачний словник подає такі значення цих субстантивів:

ЧАКЛУН – 1. заст. Людина, яка займається **чаклунством** // нар.-поет. Казковий персонаж, який впливає *магічними діями* на природу й людей; **чарівник** [16 (11: 266)]. Пор.: *Раз у раз пригадувалося їй чудове «Лебедине озеро» і красуня-дівчина, яку злий чаклун перетворив на лебедя* [5: 78].

До цієї ж зони мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ віднесено й субстантив *ВОРОЖБИТ*. Згідно даних Академічного тлумачного словника, окрім значення **чарівник** (пор.: [Христя:] *Що ж той ворожбит зробе [зробить]? [Маруся:] Що? Перекине Семена вовкулакою, а тоді й роби, що хочеш...* [10 (1: 89)]), іменник *ВОРОЖБИТ* має значення «Той, хто вгадує майбутнє чи минуле за якимись прикметами» (по зорях, по руці, ворожачи на картах). Таким чином, цей номінатив несе у собі інтегративну сему, що споріднює його з базовими лексемами *ЧАРІВНИК* і *ЧАКЛУН*, та диференційну сему «віщун, провісник», що вписує його в синонімічний ряд *ЗВІЗДАР, ЗНАХУР, ВІДЬМАК, ВІДЬМАР*, іст. *ВОЛХВ; АСТРОЛОГ, ХІРОМАНТ*.

До навколоядерної зони слід віднести і субстантив *МАГ*, семантична структура якого є майже ідентичною до семного складу іменника *ВОРОЖБИТ*, за винятком конотативної семи, яка, на наш погляд, пов'язана із вкоріненістю субстантивів *ВОРОЖБИТ* і *МАГ* у різні народно-культурні традиції. *ВОРОЖБИТ* – характерна постать східнослов'янського

етноландшафту, номен на позначення людини, котра володіла особливими властивостями і спеціальними знаннями, за допомогою яких впливала на природу чи інших людей. Номен «ворожбит» етимологічно пов'язаний зі словом «ворожба», оскільки у своїй практиці ворожбит використовував замовляння і магічні ритуали дохристиянської доби, тобто покладався на допомогу «ворожої» (чорної, диявольської – з точки зору християнської церкви) сили. Звідси й переважно негативне емоційно-експресивне забарвлення цієї лексеми.

Натомість іменник-номінатив *МАГ* (грец. *magos* від перс. *mag* – вогнепоклонник) первісно вживався на позначення жреців давнього Сходу, які виконували релігійні обряди, тлумачили сни, а також – подібно до ворожитів – провіщали майбутнє, пор.: *На далекій вежі видко магів вавилонських, що ворожать по зорях* [12 (2: 146)]. На сучасному етапі домінантною у структурі значення цього іменника є інтегральна сема «Той, хто володіє таємницями магії; **чародій, чарівник**». В Академічному тлумачному словнику це значення подане як значення 2 субстантива *МАГ*: «Людина, що нібито володіє таємницями магії; **характерник, чарівник**» [16 (4: 588)]. Зазначимо, що на відміну від субстантивів *ЧАКЛУН* та *ВОРОЖБИТ*, у структурі значення іменника *МАГ* можна виділити диференційні семи «добрий чарівник» та «злий чарівник».

До зони *ближньої периферії* мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ ми віднесли ЛЮ, в яких ця сема виступає в якості *однієї* з диференційних, перелічених у словниках. До названої зони слід віднести, зокрема, субстантиви, які номінують агентів перетворення, що можуть бути ідентифіковані як істоти жіночої статі, – такі, як *ЧАРІВНИЦЯ, ЧАКЛУНКА, ФЕЯ, ВІДЬМА*.

Іменник *ЧАРІВНИЦЯ*, на нашу думку, знаходиться на межі центральної зони і *ближньої периферії*, оскільки його перше значення «Жіночий рід до *ЧАРІВНИК*» [16 (11: 270)] відповідає родовій семі «агент перетворення», що забезпечує його семантичну близькість до ядерного елементу-гіпероніма. Водночас у народно-поетичній традиції цей іменник «уживається як прикладка на означення чого-небудь незвичайного, захоплюючого» [16 (11: 270)], пор.: *Чого квилите так жалібно у скрипки-чарівниці?* [19 (2: 74)]; *Маю думи-чарівниці, Що для них нема на світі Ні застави, ні границі* [12 (1: 385)]. Окрім цього, іменник *ЧАРІВНИЦЯ* вживається у переносному значення для номінації «надзвичайної вроди дівчини, жінки» [16 (11: 270)] (пор.: *Мав я шаблю і рушницю, Ще й дівчину-чарівницю* [20: 62], а також як «пестливе звертання до коханої дівчини або дружини» [16 (11: 270)].

До *ближньої периферії* нами віднесено також номінатив *ЧАКЛУНКА* як «заст. розм. жіночого риду до *ЧАКЛУН*» [16 (11: 266)], що в поетичній традиції уживається також як прикладка на позначення незвичайного, захоплюючого своєю красою предмету/явища, що презентується іменником жіночого роду.

Як одна з диференційних, сема «агент перетворення» присутня також в структурі значення номінатива *ФЕЯ* (фр. *fee*, англ. *faery*), що походить з кельтського і німецького фольклору. Сьогодні номінатив *ФЕЯ* вживається на позначення **чарівниці** – «істоти жіночої статі, здатної творити чудеса» [16 (10: 581)]. При цьому фея найчастіше виступає в якості агента пасивної метаморфози. У якості диференційної в структурі значення субстантиву *ФЕЯ* слід розглядати сему «жінка, яка чарує своєю грацією, красою» та «яка робить добро, приносить щастя» [16 (10: 581)], пор.: *Ваша добра фея має рацію, коли клопочеться за вас* [7: 330].

До ближньої периферії ми віднесли також субстантив на позначення агента перетворення жіночої статі *ВІДЬМА*, який також несе у собі інтеграційну сему «агент перетворення» («**чаклунка**» [17 (1: 666)]). Однак, на відміну від *ФЕЇ*, *ВІДЬМА* є персонажем слов'язьного фольклору і позначає демонічну істоту, яка може продукувати і пасивні, і активні метаморфози, пор.: *Чого вона тільки не виробляла, ота родима відьма! Перекидалась у полотно, що біліло смерком попід лісом, повзла вужем або котилась горбами прозорим клубком* [9 (2: 333)]; *Розказував [дід Наум] билиці й небилиці<...> про відьом, що в кішку обертаються* [14 (2: 28)]; *Відьма мене знайшла і обернула в тростинку* [Дівчина-тростинка]. Окрім цього субстантив *ВІДЬМА* має ще дві диференційні семи: а) «жінка-чаклунка, що знається з нечистою силою і сама є її уособленням»; б) «жінка-чаклунка, що заподіює людям тільки шкоду» [16 (1: 666)], а також яскраво виражену конотативну сему, яка зумовлює її вживання в якості лайливої номінації «нечепурної, розхристаної або сварливої, злої жінки» [16 (1: 666)].

Зона *дальньої периферії* мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ формується одиницями, в яких вказівка на агента перевтілення є однією з диференційних сем, що виражена імпліцитно. За цим критерієм до *дальньої периферії* мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ слід віднести вкорінені у давньогрецькій міфологічній традиції міфонім *ЦИРЦЕЯ* – ім'я лихої німфи-**чарівниці**, яка жила на острові Ееї і обернула супутників Одиссея на свиней, пор.: *Живе на острові царця, Цирцея, люта чарівниця і дуже злая до людей; Які лиш не остережуться, А їй на острів попадуться, Тих переверне на звірей* [8 (1: 159)]; *І стрілася йому Цирцея, / Як він в палац її зайшов. / Стала Цирцея, чаклувала* [13]. У такому значенні номінатив *ЦИРЦЕЯ* є гіпонімом ядерної лексеми досліджуваного мікрополя. Аналогічні гіперо-гіпонімічні відносини питомі й для міфонімів *ОХ*, *ЧУ-ГАЙСТЕР*, а також для низки інших гіпонімів-власних імен фантастичних персонажів, пов'язаних з фольклорно-міфологічними традиціями різних народів.

До зони *дальньої периферії* ми віднесли передусім *оказіональні / перифрастичні* утворення на позначення агентів метаморфози, в яких аналізована сема має експліцитний характер, на кшталт: *Пишов в атаку Одиссей: // «А ну бігом, чаклунська сила, // Щоб зараз тут перетворила // Тварин усіх цих у людей!»* [13].

У *дальню периферійну* зону мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ входять також номінативні одиниці, які втрачають певні базові ознаки, при цьому залишаючи одну з ознак як роду і набуваючи інших семантичних компонентів.

Таким, зокрема, є субстантив *ПЕРЕВЕРТЕНЬ*, також пов'язаний зі східнослов'язькою міфологічною традицією. За народними повір'ями *ПЕРЕВЕРТЕНЬ* – «людина, чаклуванням обернута на тварину або предмет; **нечиста сила, що набрала вигляду кого-, чого-небудь**» [16 (6: 138)]. Наявність семи «агенс/пацієнс перетворення» у структурі значення *ПЕРЕВЕРТЕНЬ* зумовлена насамперед дохристиянськими тотемістичними віруваннями – уявленнями про здатність людей обертатися на тварин і навпаки [16 (6: 138)]. Однак в процесі розвитку мовної свідомості субстантив *ПЕРЕВЕРТЕНЬ* практично втратив сему «людина, чаклуванням обернута на тварину або предмет», тоді як сема «представник нечистої сили, що має властивості змінювати власну природу», збереглася і призвела до появи нового семного компоненту «людина, що зрадила свої переконання» [16 (6: 138)], пор.: *Народ мій є! Народ мій завжди буде! Поцезнуть всі перевертні й прибуду і орди завойовників-заброд!* [15: 18]. З цієї нагоди слід згадати й поширений у живому мовленні

і мові мас-медіа усталений вираз «*перевертні у погонах*» (як позначення корумпованих співробітників міліції).

Те ж саме стосується й іменника *ВІДЬМАК*. З огляду на етимологію (субстантив *відьмак*, як і *відьма*, походить від праслов'янськ. **vědě* «я знаю», д.-русськ. *вѣдь* «чаклунство, відомство, знання») воно входить до периферійної зони лексико-семантичного мікрополя *ПРОВІСНИК*. Однак в свідомості сучасних носіїв мови ця сема практично деактуалізована; родовою ж на сучасному етапі виступає сема «*чаклун*», а диференційною – «*чоловік, який знається з 'нечистою силою'*» [17 (1: 667)].

Можна говорити про наявність у мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ також *крайньої периферії*, на яку накладаються периферії інших лексико-семантичних полів. У цій зоні розташовані такі елементи, які за своєю ядерною семантикою відносяться до інших лексико-семантичних полів, але в якості потенційної або периферійної містять сему «агент перетворення».

Передусім це ЛСП «назви людей за їхньою національною / етнічною приналежністю». Можливість використання одиниць цього ЛСП зумовлена тим, що в українській народній свідомості наймогутнішими чаклунами вважалися чужинці, найчастіше цигани тощо, пор.: *Один старий циган уже став чаклувати* [18: 15].

Сему «агент перетворення» як периферійну чи потенційну містять також ЛО, що відносяться до ЛСП «нечиста сила». Це, насамперед, *БАБА-ЯГА* – «казковий персонаж східних і західних слов'ян; зла баба-чаклунка» [16 (11: 622)], пор.: *А баба-яга обернула сяд молодцем пригожим і стала з того берега ласкаві мови говорити* [6].

До крайньої периферії традиційно відносять також одиниці, які виходять з ужитку або є діалектизмами. У нашому випадку до групи таких лексем належать: *ЧУДЕСНИК* – розм., заст. **Чаклун** (у 1 знач.) [16 (11: 373)]; *ШЕПТУН* – у своєму застарілому значенні: «Той, хто, **чаклюючи**, промовляє наговір, нашепт, приворот» [16 (11: 442)]. До цієї ж зони відноситься іменник жіночого роду до *ШЕПТУН* – *ШЕПТУХА* (часто: *баба-шептуха*); *ХИМОРОДНИК* – «**колдунь**, знахарь». [17 (4: 398)]; «**ворожбит**» [16 (11: 59)]; *ХАРАКТЕРНИК* – заст. **чаклун**, **чарівник** на Запорізькій Січі; *МОЛЬФАР* – діал. 1. **Чарівник**. 2. Злий дух, чорт. [16 (4: 793)].

Також необхідно говорити про наявність у мікрополі АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ *маргінального шару*, в якому розміщуються елементи інших ЛСП, які набувають даної семи лише через контекст. Це здебільшого елементи центральної зони таких ЛСП, як «людина» та «родина»: *БАБА, ДІД, ДІВЧИНА, СИН, ЦАРИЦЯ* тощо, пор.: *Баба навіть казала, що вже були два легіні, які хотіли вкрасти в неї перстень. Вона їх обернула у два камені. Там, під хатою, й лежать* [4] і т.ін.

До маргінальної зони мікрополя АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ слід віднести також елементи, що входять до ЛСП «назва людини за професією». Ці слова не фіксуються словниками, оскільки така сема у структурі значення одиниць, що входять до названого поля, є контекстуально зумовленою. Її поява спричинена уявленнями українського народу про те, що своїм високим ремеслом майстри можуть творити справжні чудеса. Тому у народній свідомості шевці, ковалі тощо прирівнювалися до чаклунів, наділених надзвичайною силою; громада завжди ставилася до них з острахом, як до ворожбитів.

Розглянуті вище матеріали дозволяють зробити висновок про те, що ЛСП АГЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ в українській мові є достатньо репрезентативним. Воно має чітку іє-

рархічну структуру, а ЛО, що входять у названу семантичну сферу, співвідносяться одна з одною за інтегрально-диференційними ознаками у своїх значеннях. Подальший напрям дослідження пов'язаний із вивченням інших мікрополів, що входять до макрополя *ПЕРЕТВОРЕННЯ* з метою цілісного відтворення цього корпусу лексики словникового складу української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дикарева Л.Ю. Міфопоетика метаморфози і способи її об'єктивації в художньому мовленні: лінгвосеміотичний аспект (На матеріалі прози М.В. Гоголя і М.А. Булгакова); автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.02 / Л. Ю. Дикарева. – К., 2003. – 20с.
2. Кравченко М.А. Языковая модель превращения в текстах русских народных сказок: канд. филол. наук : 10.02.01 / М. А. Кравченко. – Таганрог, 2002. – 173 с.
3. Лалаева Д.И. Лексико-семантическое поле «Время» в донском казачьем диалекте: этнолингвокультурологический аспект исследования : автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. филол. наук : 10.02.01 / Д. И. Лалаева. – Волгоград, 2007. – 28 с.

ДЖЕРЕЛА ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ

4. Дівчина-тростинка [Електронний ресурс]; режим доступу до джерела: <http://kazka.in.ua/Zbirky/moje/Divczynya-trostynka.html>
5. Забіла Н. Катруся вже велика : повість / Н. Забіла. – К. : Молодь, 1955. – 154 с.
6. Казка про Івана і чудову книгу [Електронний ресурс]; режим доступу до джерела: http://kazka.lov24.ru/2012/09/blog-post_3806.html
7. Качура Я.Д. Вибрані твори: В 2-х / [упоряд. М. І. Качури] / Я. Д. Качура. – К. : Держлітвидав, 1958. – Т. 2. – 603 с.
8. Котляревський І.П. Повне збір. творів: у 2 т. // І. П. Котляревський. – К. : Вид-во АН УРСР, 1952.
9. Коцюбинський М.М. Твори: у 3 т. / М. М. Коцюбинський – К. : Держлітвидав, 1955.
10. Кропивницький М.Л. Твори: в 6 т. / М. Л. Кропивницький; [вступ. ст. І. Пільгук]. – К. : Держлітвидаг УРСР, 1958-1960.
11. Курінна М. Чаклунка-осінь [Електронний ресурс] / М. Курінна; режим доступу: <http://www.poets.com.ua/modules/news/article.php?storyid=4425>
12. Леся Українка. Твори в п'яти томах / Леся Українка. – К. : Держлітвидав, 1951-1954.
13. Одісея [Електронний ресурс]; режим доступу до джерела: <http://alexlighty.narod.ru/uliss.html>
14. Рильський М. Твори: у 3-х т. / М. Т. Рильський. – К. : Держлітвидав, 1956.
15. Симоненко В. Земне тяжіння : поезії / В. Симоненко. – К. : Молодь, 1964. – 119 с.
16. Словник української мови: у 11-ти т. / [Білодід І.К., Бурячок А.А. та ін.]; НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. – К. : Наукова думка, 1970-1980.
17. Словник української мови / Упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958.

18. Тютюнник Г.М. Вир / Г. М. Тютюнник. – К. : Дніпро, 1964. – 543 с.
19. Франко І. Твори: в 20-и т. / І. Франко. – К. : Держ. вид-во худ. літ-ри, 1950.
20. Щоголів Я. Поезії / Я. Щоголів. – К. : Рад. письменник, 1958. – 510 с.
21. Яновський Ю. Твори: т. I-V / Ю. І. Яновський; [вступ. ст. Бабишкіна]. – К. : Держлітвидав, 1958.

УДК 81'373; 001.4

Кулиева Афсана Насими гызы
(Баку, Азербайджан)

МЕСТО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ В ЛЕКСИКОЛОГИИ СОВРЕМЕННОГО ТУРЕЦКОГО И АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКОВ

В статье исследуются экономические термины в турецком и азербайджанском языках. Отмечается, что термины очень важны во всех языках. Автор пытается определить роль и место некоторых терминов с экономической точки зрения.

Ключевые слова: экономика, термин, иностранные, стоимость, место.

The article investigates the economic terms in the Turkish and Azerbaijani languages. It is noted that the terms are very important in all languages. The author attempts to define the role and place of some of the terms from the economic point of view.

Key words: economics, the term, foreign, value, place.

После распада СССР бывшие союзные республики приобрели политическую и экономическую независимость. Азербайджан в этом отношении не составляет исключения. В стране произошли почти революционные изменения в каждой области жизни, в т.ч. и лингвистические. Буквально перед нашими глазами образуется новая экономическая терминология. Данная терминология, согласно исследованиям состоит в основном из двусоставных терминов. Можно смело отметить, что многосоставные термины встречаются гораздо реже.

Это свидетельствует о тенденции упрощения и систематизации терминов в исследуемой терминологии. - это, по нашему мнению, наиболее употребительная модель деривации двухкомпонентных экономических лексических единиц (1, 34). На современном этапе происходят важные социально-экономические преобразования, страна вступила в новую эпоху, эпоху становления рыночной экономики. Все, происходящее в базисе, естественно, отражается в надстроечных структурах. В последнее десятилетие мы являемся свидетелями лексического взрыва типа, *isteblişment, nowhow, holding, lising, brokker, polis, kommersiya* – это всего лишь мизерная часть слов, прочно вошедшая с изменениями в социально–политической, экономической сферах жизни современной терминологии.

Азербайджан начал приобщаться к всемирной цивилизации. С ростом экономики и культуры появилось множество занятий, требующих новых названий и терминов. Их ис-

© Кулиева Афсана Насими гызы, 2012